

№ 16 (8425). 1999 СЫЛ ОЛУННЬУ 13 КҮНЭ. СУВУОТА. СЫАНАТА — 1 СОЛК. 10 ХАРЧЫ.

**САХА СЫЛГЫТА: НАЦИЯ БААЙА
ДОХУОТУ БИЭРИЭХТЭЭХ**

Ааспыт сыматан саралаан саха омутун өбүтү сөгөтүннөрүт дьарыга — Дьһөһөй өбүтүннүн тыа сиригн улуустарыгар биһир көсиккэллэх салаа буоларыгар сымал-сорук республика Президентэ М. Е. Николаевынан бэйэтэнигн тургурулдуоруттан министарыга хамсаанын дьһ тахсаах курдук буолла. Майага буолбут республикатаагы сүбө мунньааха Президент улаахан этин тигир: «Сыматан — наада баайа, баһиһи государствобыт сыматан хайаайыстыбатын биһир-суох сүрүн баайа», — дьһ сыманын өнөрүтүн, бу салааны хайдах сайын-наарга санааларын үлэстибитэ.

Итгэлтэн сагалзан сайдны хэвийн принциптэргэ, бэрлэблаларга олоцуран барьхалтаар нормативай ахталар, дьолун дохууоннар ылыдыкылар, дьа, итгэлэргэ тирэбэрин, бу дьыл олунуу 10 күнүгэр удуус сылтиһытара кыттылаах улахан түмсүү, муһуах буолан ааста. Бу дьаһалта Дьонуускайтан СР Президионн кэмэлэбөөчүтэ Н. Н. Ниланоров, Тьа хайаайыстыбатын научнай-чинчийэр институтун салаатын элбэхдэссэйэ Н. Д. Алексеев, Тьа хайаайыстыбатын уонна соротуонна министерствотын предпринимательство уонна кооперацияга сыһыаннаһымыларга отделиннан В. А. Попов, суолуу лүгитингэр департаменты сылты лүгитингэр спецалиһа Н. Е. Сидел, республикара сылты лүгитингэр энгуэһаба Е. В. Местинков ыттыкыны ылылар, тьыл эттидэр.

Мунхаары тых хайаахыстыбатын управлениетин ачаалынга Н. Д. ПОНСКЕЕВ сэлэһэн ытта, «Улууска ылаагы иититин турута уонна сөрүстара» дииэ дакылааты улуус дыаһастатын баһылыга А. А. ШАДРИН иһордо. Бу чопчу ыраатымылардаах, тэҥээн көрүүдүр-дөөх уонна экономический аарымлардаах дакылааты үгүстөр сөҕсөр сөрүстүр, Онтон ылаастык ылаахха минньык.

БЭГДЭМЭЭ УОННА БҮГҮН

Сэлги ажлаагаа 1930 саялаахаа мунгуутан 9056 то-
богд тийгэ сэлдэбыхт. Ити 1933 сэлги 6981 буолбүт.
Амь сэрин итиннэ 12158 тобогд тирдэлиибит, 1944
сэлги тагвары түспүт—4521 эрэ. Улаус сэлгины и-
тингэ историктытан биллстэххэ итинник. Эрэ хотүү
уона тагвары түбүү. Оччотобу барчичинаар туох-
тарын сэрэйнэххэ сөн. Сэрин, көварүдүү сэлдара...

Сонхгоатар мунгутаан сайдымаларын компютер, 1981—1985 сс., сылгы ахсаани удууска 12778—14164 төбөдө түөрдиллэ сымдымбит. Бу хэмтэ республикара түгэ үчүтэй төрдөрүүлэх удууска кишээрбит. 1990 сылга сылга 13258 төбө, бу хэмтэ уюмсай тагнарар түгүү бөллөн барыта улуус республикара сии-биир бисе пиякиа улуустар ахсааниныгар сымдымбит. Реформа смалларын этөр буоллахха, тагнарар түгүү 1994 сылтан савалаһар, ол эбэтөр 1994 сылга 11303 сылга иттиллибит буоллагина, 1997 сылга 8271 төбө-дө түөрдиллибит. Ааспыт сылга 8494 төбө. Кыраан эбилиин баар. Кулун дьыалабыайа 1965—1969 сс. үрдүк эбит: 80—89 бырыһыанга түһөр сымдымбит.

Сылыгтан дохуоту ылым уонна барыстаахтын үлэ-дэһин VIII—IX пятилеткаларга, 1965—1975 сс., баһатхээр, 1982 сыллаахха сылгы этин онордуу (тымынаах кыайынынан) 961 тоннаа тиздилибэт. Бу үрдүн көрдөрүүнөн ааһылар. Ааспыт сылга пн мунуулан 400 тонна буолбутун абыннааха, Көстөрүн курдун, онорон таһаарыа да, сылгы төбөтүкүн ахсаана да амыччыар өтүгүр барак иһэр. Бу өрдүн таһаарыстыбаларга сыһаннаах. Ааспыт сылы ылар буолуулаахха, сылгы уонсай ахсааныттан таһаарыстыбалар ылар арааттары 17,3, баһаннай хаһаайыстыбаларын кинээ 36, кыһыллыы кинээ 42,6 бырыһааһпарга таһаарыста. Иккис өттүнөн, ааспыт сылга кыһыллыыттан улуу социальнай саканна сылгыта, кинээтэн бородууксуйыа ылымга тиздиллээ туарын баһалыт. Ол мөлтөхтүк төлөрүлгөн кыһыллыу манымк сыһааралар көрдөрөллөр. Улууски биир кинээхэ 0,43 сылгы тиһсэр. Эбэтэр сылгы аңарын да кыһыллыт тиһсэр. Маннаах кыһыллыу үчүтэй көрдөрүүлээхтөрүнөн Соловьев,

Болугур уюми Аладар нәһиләктәрен аатнааха сөн. Мәлтөх үләнәхтәринән Хөнтөр, Мугудай нәһиләктөрө аатанналар.

Улуууска 5977 хайайыстыба бэриггэн сыгыта суога 4174, оттон ынага, сыгыта суога 2240. Бу биһир этүүнэн сүөһү-сыгыны албатар кыах баарын көрдөрөр. Социальнай саккаһынан даҕаны, улуууска быһыл сыгы ахсаанын 2000-га, ол иһигэр бизил 6000-га тиһдэр сөрүк турар. Дьүһүр, бу кыагы иһигэн былаан.

ТЫГУ ОН'ОРУОНХА?

Ол сымгы итгитигэр бүгүн туурар политехнатан уонна ити тэтибиллэртэн, аадышлартан көстөр баар ик кыахтан тахсар. Туох хаанын ининэ, сымгы төбөтүнэн ахсаана бары форма хаһаайыстыбаларга абыллыахтөөх. Хаһаауруулар уонна тирэйдилэр сымалара—9000 төбө сымгы. Иккитигэн, племенной үлэ биир тутуах боспуруос. Улуууска сымгыта племенной хаһаайыстыбанан сийдэр «Мындааһайы» табарыстыбалаахпыт, «Чыаһара» уонна «Хадаар» табарыстыбалар племенной хаһаайыстыбага кандидаттар. Аны атын сирдэргэ племенфамаһар төрүтүр таада. Бу үлэ саха сымгыта төрөткөй буоларыгар, бородуун-суйуны бизроригэр сымалдан ымытталара сэрэйиллэр. Манааха үлэһэниэх, бүгүнтүттэн ылсаа барыах хаһаайыстыбалар суох буолбатахтар. Ат көлөнү тутуу көнөтүллүөхтөөх. Улуууска күн бүгүн 628 ат мөллөөхтүү. Оттоһунна, атын да хаһаайыстыбаннай үлэлэргэ ат көлө туттуллар мыра ким баар. Мин-ныгы оһуоулар, оһо тарылталара, балыһаһтар эмнэ көрүнүөхтөөхтөр.

Итгэлдээ сэтгэ дахьлаахаа, сэлтэни нийтлэни сэл-
бшнгарыагаа сэлтэни үөрдээн биэр сиргэ клиншөө-
жөрүү, ол нийтлээн түмсэн, кооперациялаан үлэвэ-
һин соруктара гурдулар. Бу билингтэ төсүдэртөө
мүтэр болонгоота. Иккинхинэ, сэлгэ этни, нийтлээн
атын да бородуусууяны ылым үрдэтэллэхтээх. Бы-
һата, бу сэдэни тобого суох производествоа киллэ-
риллэхтээх. Маньаха дахьлаахаа хөлбүр быһымы-
тыан билингтэ сэлгэттэн этэ, нһа өрө туһаллалар
ахтылына. Оттон сэлгэ тиригтэн, кутуруусу ту-
һага таһаары технологиатын байылаатааха, били-
гин биэр убаһаттан ортотунаа 3800 соль, дохуот
алыдларын икки бүр үрдэтнэххэ сөн. Ол биірдин кө-
рүмчэринэн харчыга таһааран ырытылына. Быһа-
та, дохуот киллэрбэ, эбиц үлэ мизотларын таһаарар
ис кыах иһина сымар. Улуууска бу сэлгэ батарар,
астымыр, собогуонкамыр тариаталардөөхит. Түмүк
оннуугар эттэхэ, сэлгэ национальнай баайбыт, доху-
от иһиллэр сэлэбэйт буолара дахылаат сүрүн ис
хоһоонунан буолаа.

Консультанты барыг 9 кишэ тым эттэ. Кишэлэр, сүүрүшхөн, сымгыны төмөхтөөн иттик, базаны тутуу, кадрдары аттаран туруоруу, бурдугу үүннэрин, сиринэн-уотунан хааччылдыы боштуруостарыгар тохтоотулар, хамнас, төлөбүр, ат көлө, ону тэнэ сүүрүк иттир дьылбаларын тула кысаттылар, синааларын атаастастылар. Холөбүр, «Хадаар» табаарыстыба председатели В. В. НИКОНОВ ат көлөвэ анаан ыгынар, биа-тунах төрүллэрин, өтүтурга дьолус техниккалары булууну республикада кишиннэн хааччыгарга туруорууга, тыа хаһаайыстыбатын управлениетин кылаа-бынай бухгалтерга Д. И. МАКАРОВА сүүрүк сымгылары көрөөччүлэр бэйэти да кыра хамнастарын 1997 сылтан ыла иликтэрингэр тохтоото, итинник хамнаска уонна атын аабылаларга биирэр иэс 376 тын. соом. тийибитини санаатта, сымгыныаттар Мугудайтан Н. И. ОКОНЕШНИКОВ сымгыга кооперативинин үлэхтэрининэ, Хатылыттан А. А. ФЕДОРОВ сымгыны көрүүтү-уубатыгы, дотацияны биэрингэ, Чурапчытаагы по-ребсөөтө председатели Г. С. ПЛАТОНОВ сөгөтүөчү тула синааларын эттилер.

Мүнхнэх үлэрэ хаймсаха буолар үүрөөрү ылыһна.

C. СЕМЕНОВА.

БАСТАКЫ АЙЫННАР КЫЪАЛАРА

Кыта Базма «Айым сүрө» деген кийинки кийинки нүгөтөн тааарар философиятын үрөтүн илн эгөр улуустарытар садалыммита үс сым буюнза.

«Сага хаары тэлиш» хаһың бабарар ыарахаттардаа-
дын олох сайдымта ырылгычы нурдорор. Анатолий
Юрьевич Михайлов бу дыһууннаахай концессиятын
бар дыһугар таргатаары аастыт үс сыл устата элбэх-
тик сүүрдө-көтө, хантан да соххор солмуобай көмөтө
суох Айны кыһатын туттара сатаан сыра-хаан бөгө-
тө баранна.

Бүгүнкү рынок усулуобуйатыгар, сыана быдда-
лыга бара турар кэмнэгэр наукада биримэ уюула мнэ-
гэ (аудитория) быддаһыга бара турар. Бу айымдо
сокуонун дэүөрөлбүтэ. Икки үйэ алтыннар ирбш-
лэриг мөнүөннөх арбайыи мөнүөрө дииг өйдүөххэ
сеп.Маныахада бичиги, сахи норуот, «Сайдыы»
(цивилизация) киириэнттөн лэ көсүлбүтүн күү-
түлэһинтэ нэция, тегэ бөлэмнэх көлбүннэтин үөрэтти-
гэ да суох өйдүүр буолуохтааххыт.

[illegible]

Од дикти магическай, сөүмэр күүсөөх ураты-
бытыгар олоруун, Кыта Вөөлү «Аймы снөр» дии
педагогическай философията бэрт түргэн тэтимнээх-
тик бичиги ойбүүтүгүр-санаабытыгар кыһрэн олохпу-
тугар-дьаһахытыгар эргиллээгинэ эрэ омук быһыы-
гынан уратыбытын, саха буолар саргыбытын илдьэ
көөлөр булдьаһахтөөх дьыллар мындааларыгар үн-
тэниибит.

Россия паспорт кинрен; омул буоларбытын ууратан
эбэр. Кинрасуулар иккэлэ сэттэ мунтан тахса сүдү үс-

«Айым свэргэ» — итэҕэл үөрөҕө диэн өйдөөччүлэр алыс диэн албаһымаллар. Бу итэҕэлтэн ыраах үөлөө таһымга турар саха тыллаах Ийэ үөрөҕө — кичиһириттэн кийилин свэргэ-майгыга итэр түг былыргы торутторбит түөрүгэ түстэммит, элүүттэн оруһунан, сымэлийианттан саттисхэнэр, салтан кунуутунан салайар, ийэ кунуутунан силгитилир, буор кунуутунан олохсутаар Ийэ үөрөхкит буулааһын итэҕэйит.

Эпигитим курдук, биринчэ байдлаһына. Ыччаттар-
быт, ордук куорат эгэрдээх эдэр дьон, араас итэҕэл
нэи сутуллаары гыныылар. Билгини, тыа дьомо, арым
чоллоох эрдахһитинэ ойдооммут, ойдоомнуу бу үрө-
дэ, байбаит илэриниэн туран, норуонһугутар тарҕатар-
быт наада буолла. Дьэ, ол иһинтэн бөлүһөк Кыта
Баалы түргэтэтиллэбит программанап (тускулдуна)
Саха сиритэр аан бастааһына билиэти улууспут иһи-
нигэр—Чурапчыга үс күн болдьохтоох бастааи Айыы
иһатын аста уонна саха бастааи Айыыларын үрө-
тинни бу мй 10 күнүттэн сайааһа.

«Айым»—бу туху киһиний? Сорохтор үйэлэригэр бастаан истибит тыллара буолан, бэрт түргэнник: «Аныгы ойуу дүр?»—дистилор, Маны бөлүһүөн А. Ю. Михайлов—Кыта Ваады 1998 сыллаахха суруй-бут «Айым кыбата» дээн научнай үлэтигэр; «Айым—Айым сиринин сирдэтинэн, Айым кыбатын кытар үлэтин сырдатар, олоххо киллэрсэр итэҕэллээх киһи» дээн быһаарбыт.

Бу сабыс-сага, дыктилээх үөрэххэ бастаан түмүү дүтээххэ, «эрэбэх» соҕус абиһилит дин санаатым—сүүрбө икки киһи иста кэлбит. Кинилэр буна бөрүт Айны буолан тахсыахтара, таах сибээс суолтатыгар эрэ үөрэх эбит диэмэҥ. Түрөгөтүлүлүбүт тоҕус чаастаах программаны барбыт, боспөдөлөһүн быһымытынан бастагы үөрөх экзаменын үчүгэй сыанабылынан ааспыт эрэ үөрөнөөччү республикатабы «Сардык партия» Кини сүргүнүүр түһү Мөктөһинити «Айны» дин сүрүктөөх мандаты ылыахтаах.

Үөрэх бастагы нүүдүгэр улуус кишинэтэн ураты Контототтон, Одьулуунтан, Мугудайтан итөөччилэр киирибиттэрин эбэрдаллахха сон. Бастагы үөрэх эдигиетин кылгас киирин тылһан «Айһайһат кыһыт» хайһайһата, «Сырдык аартык» улуустаагы түм сүүтүн Сүрүнүүр сүбөтин Хотун Түһ М. Е. Ногданына аста уоһа муһтубут дыһу Аватолый Юрьевичка билһиниһэрэн туран үөрөһини сагалырытар көрдөһө.

Кыргыз сэтте «настан» садалыммыт үөрөхүнэ-уон аңар чааска тийгэн түмүктөннө. Ол көмүһингөр Кыта Бөөлү «Айым сириги тускуллара» дүгү үлгүн сүһүнү-нөн кини бйлаарымлаах көпөстүгүн кыттылар, үгүс-төр өбүн литературалардан бөлүнөтүннө.

Айынылары үөрөтөһү салтанан бһрһа тһһар.

Афанасий АММОСОВ,
ССРС культураны туйгуна,

РЕСПУБЛИКАБЫТ СУВЕРЕНИТЕТЫН КӨМҮСКЭҢЭР ТУҢУГАР

1998 снл Россия норуугун социальный-экономический олоорбт тух да үчүгэйи, ере тахсызны кыратык да оңорбото, төттөрүүн, дойдубт быты дьадаймы сушун тутуһан, аан дойду кшра да, улахан да госу-дарстволарыгар өтөрүөн төлөмнөх, оһорумнат гына үнө-харчыгы улахан паско, хабаһада кшрдэ. Оһон иһинкитын хайдах оһорорбт тас дойдунларын быһаччы тутулуктаах буолла, кэлэр өттүгөр сатаан дьаһанма-таһына, Россияда дьадаймы, уһаһымтаһыан сибээнэ күүскэ-биллэр дьыһаһалыкка. СР Правительствотын 1998 снл үлэтин түмүгүнөн Президент өтчуота республика үрдүнэн туруоруллан түмүктини. Отчуот барт төрөһинникхитин быһтылыһа, өһөн республика көһилиһиньбөтүн улахан сөһээрһатан ылла. Прэви-тельство үлөтэ үчүгөһини да, ортоһон да, көһтөһү-нөн да сыһаһыһалары ылла.

[illegible]

Саха Республикаса бэйтин суверенитетин ылыннат турар, ол гынан баран, суверенитет ылыннат да суверенитет диир тылыннан олус киириэни-тахсымак, оһон олус күөхүр туттуман, Россия да, атын да республикалар сибүдүөхтэра, айдыохтэра суоҕа диир этиилэри үөһэ салаалалартан тийиэ этэһиэр, суверенитет тыҕа эрэ хаалаары гыһа. Кырдыйк-хордуйк республикабыт суверенитетин күнэ диир ааттаа сыһа биэр күн өрүүбүт. Кистэл буолбатах, үксүбүт ити күнү билбэккэ да хаалабыт, оннук туох да бөлөмө суох, куолутутар эрэ республикабыт көңүлүн ылбыт түгө күнүн атаарыбыт. Бу аата-тугуй, кимнээхтэн төгө кистэлэн минник балиһамньаны үөскэттибит? Онноорор буолуох араас кыра бөһүрүүстэргэ, түтүһэргэ үөрүү-батүү, бырааһыннык бөҕө буолар.

научный, теоретический, практический дүн яатгах, арад тайзнаах конференциялар мыыллалар. Ин-никтан 1099 сытан саралаан республикабыт кону-дун албыт үгү күнүн, суверенитеты республика үр-дүнн эрдэттн быдааһынан илгн тэрэһиннээхтик, дыаһах илэтин бары улустарынан, куораттарынан, коллективтарынан илн барыта билэр сыпа үөрүүлээх-тик, өрөйүдөөхтүк бэлэттээн, национальнай быраа-һынныылыт быһымыттан атаарыахха нэада.

Республикабыт суверенитетын кытта сирбит боштуруоһа быһаччы сибээстөөх, билигин Россия үрдүнэн сирин атыллыыр уосна атыылаһар туһунан боштуруос өлүс сытынытык дүүһүз турар, итилэри тулуулахап мөхкүүрдэр бара тураллар. Итининик көтүлү бээринин атын дойдулар баайдара харахтарып далаһар киллэрэн көтөн сылдыаллара сарбаҕа суох. Россия эконоомическай өтгүнэн мыйааһын, айгыраан, үһхэричэ өтгүнэн тийийиммэт буолан, тас дойдуларгаан быһаччы тутуудуктаһына, оһон сибээстээт, аны сирин атыллыырын туһунан сокуон эбэтөр дьаһал тахсарын көтөһөллөр. Саха сирэ баайынан дуолунан Россияга эрэ буолбакка, аан дойду биригэсдэригэр аар-саарга аатырар, билигин, кырдыгы кистээбэһин өтөөххэ, билигин сирбитигэр, кини баайдыгар-дуолугар имесыран салбына сылдыааччылар, аһардас Россияга эрэ буолбакка, атын ханнык бааһар тас государстволарга баар буолулар.

Билигчн бийнхээ Россияны үгүйтэн сирбитни атымыр уонна атымылаар туһууна сокуону таһаарарга дуу, таһаарбаква дуу дигэн мөнкүөрдөр эмнэ буол тураллар. Мин сирбитни атымыллары буюу атымылаахты утаран республика радиотынан этэн, хаһматынан суруйан турабын, билигин да ол өйбүттэн-саппабыттан арахсар санаам суох, хата, ол оннугар сирн саас-үйү тухары олохтоохторго сыһыаран, нинилэри сиртэн арнаарбит туһууна сокуону таһаарарга тигэстэйэххэ наада. Улуу убайбыт Өксөкүлээх Өлөксөй: «Сирбитни хаһан да атымылаамаҥ, оҕоруктаах өйдөөхтөр өйдөрүгэр охтумаҥ, идэмэрдээх нинилээхтөр нинилэригэр, наһаран бэйэриэмэҥ, кинилэр баһатын кыра-кыра сир атымыласпыт, атымылаабыга буолуохтара, көлүн уһуу сыллар-хонуктар ааһан нинээхтөрө, сирн атымылааһын атымылааһын улаатан нинээрэ, көлүн тигээтэр тийээр

спро-уота, дийдута суох хаалыахпыт, хаврга хаалыах-
пыт, тиникэ сирэлээхпыт, — диир сахаларга эппит кэ-
лэс бундга тинисыгырдан.

Росси бааравай фабрикаларын, сүдү собуоттарын, улуу тутууларын уо. д. а. өйө-төйө суох «приватизация» дигэн аттаан ыһан-торон, уоран-талан бүтүр-дилэр, аны сирн «приватизацияларга» туруналлар, онтуларын «сирн Чубайстааһын» дигэн аттыахтара үһү. Сахабыт сиригэр «сирн Чубайстааһын» буолбатар хамчык дигэн бада санабын отобин. Сирбитин атыы-лымыр туһунан сокуон, дьаһал таһаардахпытна, из-дэр-кэскилбит—ыччанымт изэлэр өттүгэр сире-уоту, дойдута суох хаалыа. Оттон саас-уйа тухары сир-битин атыылаабыкка эрэ ылыһааччыларга сыйһарар ту-һунан сокуон, дьаһал таһаардахпытна, кинилэр сир-дөөх-уоттаах, дойдулаах, республикалаах буолалларын хаачыһааччыт, саха саха дигэн атаа саас-уйа тухары салтанан бара туруода.

[illegible]

Мин Саха Республикатын Правительства Президе-
дентэ отчуоттаабытынан сабыстын этиэх буолбут
сорох санааларым тлэтиннэр.

A. СИВЦЕВ,

СР-культурагийн үтгөлээх үлэһинэ,
тыма, үлэ ветерана.

**ДЫИЭ КЭРГЭН:
БАСТЫН ХАААЙЫТТАР,
ҮТҮӨКЭН ИИТЭЭЧЧИЛЭР**

парыш илии-атах ооньнууларыгар 4 көрүнгө чемпио-
на. Орто уол Константин Иркутскайдаагы кинотех-
никум студена, дзюбакка республика, Ангарскай ку-
рат тай-боксада чемпиона. Кыра уол Захар X кылаас
үөрөнөөччигэ, хапсабайга оҕолор ортолоругар улуу
абсолютнай чемпиона, «Өбүгэ ооньнуулары» призе-
ра. Кыралара Даша I кылаас бастыг үөрөнөөччигэ.
Дьэ, дьин-чохчэ спортивной дьэ кэргэн.

«Хайнаастаах хайнаайка» түүнэмэххэ Алавартан Лыт-инниар дэлэ нэгсэттэрэ кыамаан кыайди. Бу эдэр мал хайнаайыстыбаларын битэ туруга, дыарыктар клэжэ ннми барытын сөхтөрүүнү. Матрена Афанасьевна, Николай Николаевич салайааччылаах бу хайнаайыстыба 12 мнаах сүлүнү, 2 бэлэи, 4 нйэ сибишпэни, 10 саппыла, 10 кырааны, 10 куурусаны, 4 хаа-ны, 2 нйэ куруолугу нитэн туруораллар эбит. Маны табынаа огуруот айыи араанын үүннөрөр теплицаны, хортуюншуй, хаппыстыа үүннөрөр огуруот сиряи эбөн кэбнннн. Барытын олоолорууун бэйэлэрэ дыахайаллар. Онон кинилэр «хайнаастара», кырдыа, көбүчүү буолла. Маныаха үлээнэ нитингэ, айылганы, кыылы-сүүлү таптаабынгга олоолор эитэрнээн-хаан-парыиан үөрэммиттэрэ кинилэр талларыттан-эстөрүттэн, үлэли-хамсыа сылдааларын видеоа усту-буттарын нөрөн дьон итэрэйдитин бэлэстнэххэ маад.

Агалар оёо ниткиитигер бейлэрин көрүүлэрин көмүсөөһинигер үһөө үлэһэн ниткиин уруг туттулар, саха оҕото ийылданы кытары сибээстээх буолуохтаагын ийдиляр. Захар Пролопьевич: «Ада чин куоластаах, кытаанах илиинээх буолуохтаах—биири албахта дэбээрдэрбэккэ, эинит тилбиг төлөртөрбүт.

ого таабыга буулбатах дүшн методу туттабын»,—диз-
битин истэччилэр, ордук сааһыра барбыт өтүүлэрэ,
улаханнык сэһээрдилэр.

«Идээн нэмгэ дэлэ кэргэн даярыг» түхүмэххэ бастыгыннан Мугудайтан Поновтар дэлэ нэрлэттэрэ ааттанын. Кинилэр дуобатынны, саахыматыннан утум-наахтын даярыкташылалара үтүө түмүктөрдөөх буолбут. Ийэлэрэ Наталья Самуиловна дуобакка пайиллук чемпионката, улууска призёр. Агалара Галина Ивановна пайиллук биш күүстээх оонньооччута, I разрядтаах дуобатчыт. Руслан дуобатыннан даярыкта-нар, гроссмейстер А. Азаровна кытары оонньоон тэн-тэспит. Туйаара байэтти састымылаахтарыгар улуус-ка 2-с мэтэстэлээх, Артем III разряд нуорматын то-дорбут. Мыйы таһынан өйбөлөөх кыһыс макраменан даярыкташыллар, эр дьон үйүөн үбүлаллар. Ойгоһун-тары нөрлөрбүттэрэ мастериытабалара үрдүтүн түөһүлээтэ.

Алга түрүмэххэ күрөхтөһүн түнүгүнэн эриэ-дахсатик кыттыбыт. Поповтар дьаэ көргөттөрү кыайымылаа-
дынан тахсан, түмүк жөрүгө кыаттар буолдулар. Жю-
ри бу күрөхтөһүннө кыттыбыт илалар бары үчүгөй-
дик бөлүмнэмилтэлэрин, кыайымын дукууурдарын көр-
дөрбүттэрин бөлүөтөстө, көрөөччүлөр киинилэртөн хо-
лобур ылаа хайааймыстыбаларын ханиталларыгар,
дьарыктарын көгөтөлэрингэр, оёнуу илтигэ үтүө тү-
мүктэри ситиһэллэрингэр ытырды. Бастык ыалларын
арымаппан калбит бэрэстөбүтэллэр тустаах илбилнөк-
төрин дьаэ көргөттөргүгэр, киинилэр бары өтүнөн оло-
рор түөлбөлэрингэр холобур буолалларын, илпикки
күөһүнэ илбэллэрин бөлүөтөһөн туран, барба байымыба
тылаарын аттылар, бөлөхтөрин түтүгүтөтүмүлэр. Бу
дьөре киизбаттан көрөөччүлэр даҕаны, кыттааччылар
даҕаны бары барка астынан-дуоһуйан тарбастылар.

А. СЛЕНЦОВ.

Коркиныны үлэлиргэ кыһаныхха

Дмитрий Петрович Бейтис билимни-көрүүтүү үрдэтинарэ, үтүс кинигалары, научнай үлэлэри авторэ. Наукада олобурап үрдүү ылаастах спортсменнары интэргэ турумуута. Бүтүү Советтаагы Физкультура научнай-чыччээр институтусар (ВНИИФК) штаты табынан согуруннынан үлээлэбитэ, А. А. Новиков лабораториятыгар педагогической наука кандидата буоларга советтэллинэн ыларбита, билимни-көрүүтүүтэ—киһи анатомиятын уонна физиологиятын чирчик билбүтэ, биохимияны, биомеханиканы,

спортивной медицины, физиологии, кинезотерапии, чувствительности, о. д. а. б. л. р. прибордары ачалап туттубута, Педагогиканы, психологияны, Логиканы үөрөтөрү, үлөктөр туттара.

Д. П. Коркин байхэтэ тусна суоллах-хистээх, педагог, тренер этэ. Үөрөншүт, дырмыктаабыт оёолору миники дылаларын эмээ көрөрө. Окус кылалын бүтэрээт аринжа бараллара, ол минн Забайкалскаады баймаанай ускурунка спортнай ротаны төрлөх оёолоруу оино түнэрэ сатымра. Талааннаахтарын собуруу сымдаа биллиилээх тренердэри нэгдэ кэпсэтэн Читаан минн куораттарга мэллара, ол курдуу, Роман Дмитриев АКСК-ка, Сергей Преобра

женский, Павел Пилигин Клевки Ю. А. Бураковки, Прокопий Шестяков Микскайт, Александр Иванов Алма Атира тийибиттөр. Бу албан патырбыт түстүүктар Д. Н. Коркинны ытыктымыллар, бэйэлэрин учууталарынан билиһинлэр. Чурагчы буоруттан 4 спорт үтүөлөөх маастардара, 13 нуруоттар икки ардыларынан кылаастаах, 150-тан тахса спорт маастардара — ол эбэтэр Саха сирин түстүүктарын улахан аңардара итиллэн тахсыбыттара. Бу буолар ССРС үтүөлөөх тренера, саха саарына Д. Н. Коркин отутчу смдаах сыраллаах үлэтин түмүгэ.

Г. ЕФИМОВ

APPENDIX

МАРХИЗЪА

УЛЬЯНОВ. БУРНАШЕВ

ОБОМ УРУБУЖА

NAME _____

WATTAJ

ҮТҮӨКӨН ДА ТЫЛЛАР

СБОРОХ ЫТ

ΠΕΔΩ ΚΣΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ДОЛГУЙБУТ ДУУБАМ УОСКУЙДА

УТАРЛИ КАНАЛ

СПЕД. ЧАСТЬ ЗАПИСКИ

Минд да бэрхмийн
дуга нэмийн чумар,
Гуулах да тэгсрэмийн
Минд да бэрхмийн бүүр.

«Уральскгроспром» АО ПОДПИСАТЕЛЯ